

Uusnivalan osayleiskaava arkeologinen inventointi 2025

Nivala

Tiivistelmä

Nivalan kaupunki on laatimassa Uusnivalan osayleiskaava. Sweco Finland suoritti kaavan laadinnan tarpeisiin arkeologisen inventoinnin lokakuussa 2025.

Selvitysalueelta tunnettiin entuudestaan yksi mahdollinen muinaisjäännös, joka on laserkeilausaineistolla tunnistettu mahdollinen tervahauta. Kohde varmistui maastossa tervahaudaksi ja luokiteltiin kiinteäksi muinaisjäännökseksi. Muita arkeologisia kohteita alueelta ei havaittu.

Arkisto- ja rekisteritiedot

<i>Tutkimuksen tyyppi</i>	Arkeologinen muinaisjäännösinventointi
<i>Tutkimuksen peruste ja tavoite</i>	Uusnivalan osayleiskaavan laadintaan liittyvä arkeologinen inventointi, jotta kaavan vaikutukset arkeologiseen kulttuuriperintöön voidaan arvioida
<i>Tutkimuksen tekijä</i>	Sweco Finland Oy, FM Laura Ohenoja (maastotyöt, raportointi), Alina Korte (esiselvitys) ja FT Heini Ynnilä (raportointi), Mikko Helminen (laadunvarmistus)
<i>Kenttätöön ajankohta</i>	13.10.2025
<i>Työn tilaaja</i>	Nivalan kaupunki
<i>Alueen rajaus</i>	Yleiskaava-alueen on noin 409 hehtaaria
<i>Koordinaatti- ja korkeusjärjestelmä</i>	ETRS-TM35FIN, korkeus N2000
<i>Taustakartat</i>	Maanmittauslaitoksen Karttakuvapalvelun (WMTS) 10/2025 aineisto Maanmittauslaitoksen 5 p laserkeilausaineisto
<i>Mittaustapa</i>	Garmin GPSMAP 67i
<i>Arkistointitiedot</i>	Alkuperäiset valokuvat: Sweco Finland Oy, Laura Ohenoja Raportti on toimitettu Oulun museo- ja tiedekeskukseen ja tilaajalle sekä arkistoitu Swecon laatujärjestelmän mukaisesti.
<i>Aiemmat arkeologiset inventoinnit</i>	Jussi-Pekka Hiltunen, 2022. Uusnivalan sähköaseman arkeologinen inventointi. Heilu Oy. Jaana Itäpalo & Hans-Peter Schulz, 2014. Kokkola – Kannus – Toholampi – Lestijärvi – Sievi – Nivala voimajohtolinjausten arkeologinen inventointi. Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu. Timo Sepänmaa & Hannu Poutiainen 2019. Haapavesi – Ylivieska – Nivala voimajohtolinjojen muinaisjäännösinventointi. Mikroliitti Oy.
<i>Kansikuva</i>	Kaava-alueen koillisosasta Palovainion ympäristöä.

Sweco Finland Oy

Projekti

Työnumero

Asiakas

Tekijä

Päiväys

Dokumenttiviite

Y-tunnus: 2661738-3

Nivalan Uusnivalan arkeologinen inventointi

25020725

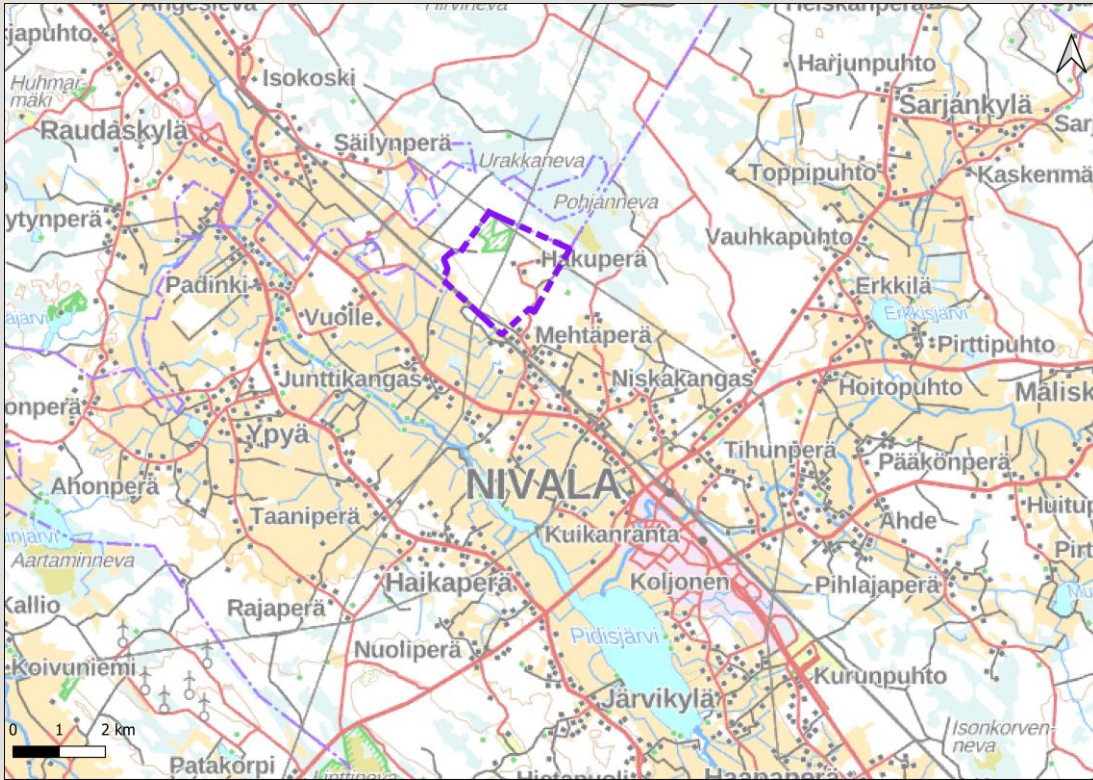
Nivalan kaupunki

Laura Ohenoja, Alina Korte, Heini Ynnilä ja Mikko

Helminen

17.12.2025

Sweco_Nivala_Uusnivala OYK arkeologinen inventointi 2025.docx

Kartta 1. Kaava-alueen sijainti on merkitty kartalle violetilla katkoviivalla.

Sisältö

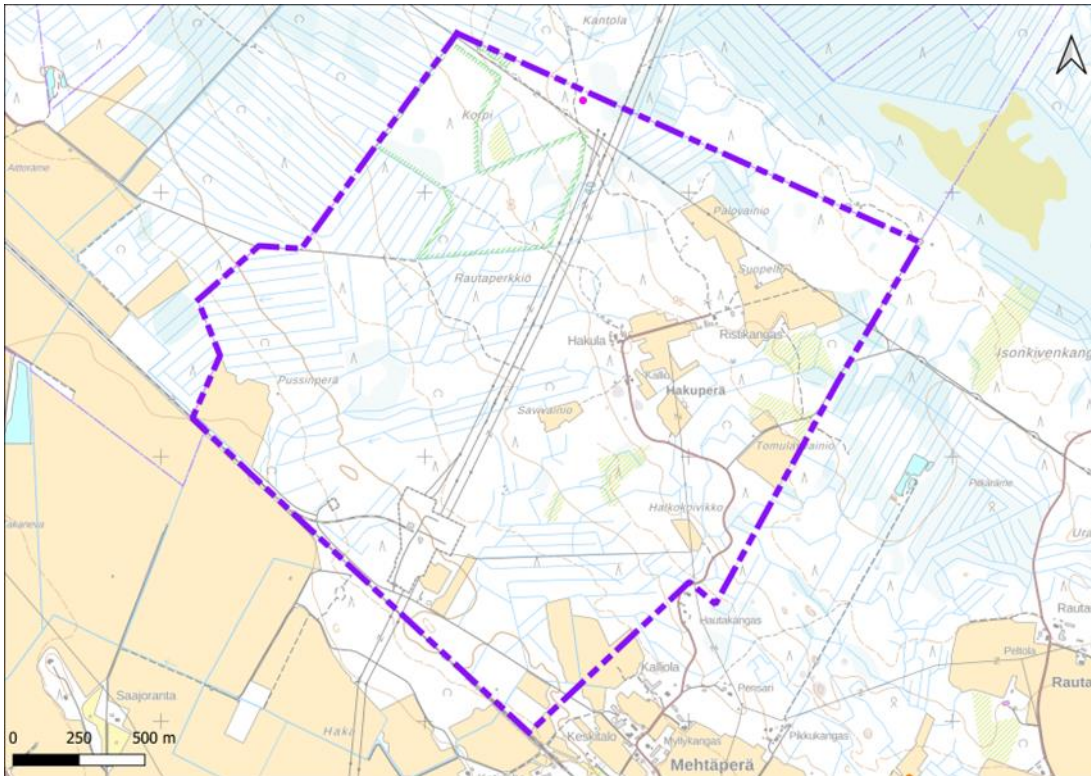
	Tiivistelmä.....	2
	Arkisto- ja rekisteritiedot.....	2
1	Johdanto.....	5
1.1	Sijainti ja ympäristö	5
1.2	Tehtävä.....	7
1.3	Menetelmät	7
2	Tausta- ja tutkimushistoria	9
3	Havainnot	11
4	Korpi (1000056019)	15
5	Yhteenveto ja johtopäätökset.....	17
6	Lähteet.....	18

1 Johdanto

Arkeologinen inventointi suoritettiin Nivalan kaupungin toimeksiannosta, Uusnivalan osayleiskaavan laadinnan tarpeisiin. Laadittavan osayleiskaavan tavoitteena on yhteensovittaa Uusnivalan sähköaseman läheisyydessä vireillä olevat hankkeet, naapurikuntien tuulivoimahankkeiden sähkönsiirron liityntämahdollisuudet sekä muut mahdolliset hankkeen yhteen. Laadittavan osayleiskaava-alueen koko on noin 409 hehtaaria.

Inventoinnin valmistelussa määriteltiin ne alueet, jotka ovat lähtöaineiston pohjalta todennäköisimpiä alueita muinaisjäännösten sijoittumiselle, ja joihin inventoinnissa keskityttiin. Lisäksi selvityksen yhteydessä tarkastettiin kaava-alueen pohjoislaidassa sijaitseva, kulttuuriympäristön palveluikkunaan merkitty mahdollinen muinaisjäännös, Korpi (1000056019).

Kenttätöyöt suoritettiin lokakuussa 2025 ja niiden yhteydessä maastossa tarkastettu mahdollinen muinaisjäännös todettiin tervahaudaksi. Muita arkeologisia kohteita ei alueelta havaittu.

Kartta 2. Kaava-alueen rajausta merkitty karttaan katkoviivalla. Ennen inventointia alueelta tunnettu mahdollinen muinaisjäännös on merkitty alueen pohjoisosaan violetilla ympyrällä.

1.1 Sijainti ja ympäristö

Uusnivalan osayleiskaava-alue (noin 409 ha) sijoittuu Nivalan kaupungin luoteisnurkkaan, Ylivieskan rajalle, Ylivieska-Haapajärven rautatien pohjois-koillispuolelle.

Inventointialue koostuu pääsääntöisesti ojitetusta, melko kosteasta metsämaastosta. Ojittamattomia metsäalueita on vain vähän ja ne ovat pienialaisia. Pohjoisempana metsien

pääpuulajina on mänty. Etelämpänä metsät ovat kuusivaltaisia tai sekalajitteisia. Alueen itä- ja kaakkoisosissa on maatiloja rakennuksineen, etelä- ja länsiosassa on peltoja. Osa kaava-alueen eteläosasta kuuluu valtakunnallisesti arvokkaaseen viljelymaisema-alueeseen. Alueen lounaisosassa sijaitsee Fingridin Uusinivalan sähköasema, josta lähtee voimajohtolinjoja eri suuntiin. Sähköasemalla on runsaasti kapasiteettia sekä uusille liittyjille ja tuottajille, minkä johdosta alueella on käynnissä useita energia- ja rakennushankkeita. Keskeltä kaava-aluetta koillis-lounaissuunnassa kulkee leveä sähkönsiirtoreitti. Lisäksi alueen pohjoisosan läpi kulkee voimajohtokäytävä kaakkoisluoteisuudessa.

Selvitysalueella ei sijaitse vesistöjä. Koillisessa noin 3,5 kilometrin etäisyydellä virtaa Kalajoki, jonka ranta-alueille keskittyvät huomattavat peltoalueet.

Alueen topografia on suhteellisen loivaa, matalaa maastoa. Pääosa kaava-alueen maaperästä on hienoinenmoreenia. Hakuperän tilan läheisyydessä on pienialaisia avokallioalueita. Peltoalueilla pintamaa-aines on hietaa, jonka alla on savea.

Kuva 1. Kaava-alueen pohjoisosassa metsät mäntyvaltaisia.

Kuva 2. Suurin osa selvitysalueesta on ojitettua metsätalousmaata. Kosteammilla alueilla pääpuulajina on kuusi.

Kuva 3. Maastossa kuljetut alueet olivat pääosin kosteita.

Kuva 4. Kaava-alueen itäosassa sijaitsevaa peltoaluetta.

Kuva 5. Kaava alueella sijaitsevia sähkölinjoja.

Kuva 6. Metsätie selvitysalueen pohjoisosassa.

1.2 Tehtävä

Selvityksen tehtävänä oli muodostaa kuva alueen arkeologisista kohteista, jotta on mahdollista tunnistaa muinaisjäännöskohteisiin liittyvät mahdolliset suojelutarpeet ja kaavaratkaisun vaikutukset arkeologiseen kulttuuriympäristöön. Maastotarkastuksessa painotettiin esiselvitysvaiheessa potentiaalisiksi tunnistettujen maaston osien tarkastamista.

1.3 Menetelmät

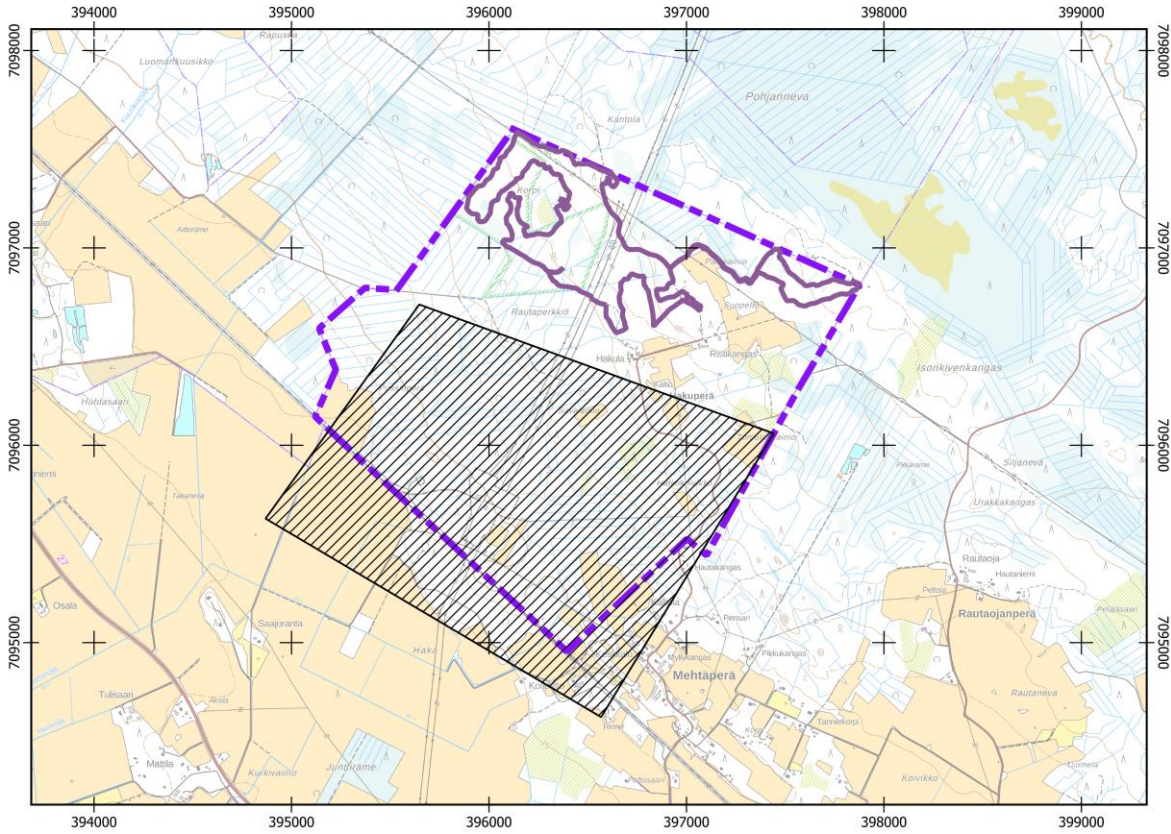
Esiselvitysvaiheessa perehdyttiin suunnittelualueen ympäristön tutkimushistoriaan ja vanhaan kartta-aineistoon. Lähteenä käytettiin Museoviraston ylläpitämää kulttuuriperinnön palveluikkunaa, Maanmittauslaitoksen vanhoja karttoja, historiallisia ilmakuvia ja Kansallisarkiston digitoituja vanhoja karttoja. Suunnittelualueelta hankittiin Maanmittauslaitoksen tarkka, nk. 5p-laserkeilausaineisto, joka oli tuotettu vuonna 2023. Näiden perusteella etsittiin mahdollisia havaintokohteita, kuten erilaisia uria, kuoppia, maaston keinotekoisia tasauksia tai kohoumia, joko yksittäin tai erilaisia kokonaisuuksia muodostaen. Laserkeilausaineistossa havaitut anomaliat olivat kuoppakohteita, mahdollista maanottoa, matala maavalli sekä mahdollinen tervahauta. Pääasiassa kohteiden tyypeistä ei esiselvitysvaiheessa vielä saatu tarkempaa arviota. Tervahauta oli tunnistettu vuoden 2025 arkistotutkimuksessa (Sarkkinen, 2025) ja merkitty kulttuuriperinnön palveluikkunaan. Tämän lisäksi esiselvitysvaiheessa määriteltiin korkeuskäyrien ja topografian, GTK:n maaperätietojen ja tutkimushistorian pohjalta arkeologisesti potentiaaliset kohteet, jotka tarkastettiin maastossa. Tämän lisäksi tunnistettiin soiset, viime aikoina muokatut ja rakennetut tai muuten arkeologisen kohteiden löytämisen kannalta epäsuotuisat alueet, jotka jätettiin kenttätarkastelun ulkopuolelle.

Uusnivalan kaava-alueella on vuonna 2022 laadittu arkeologinen inventointi (Heilu Oy) Fingrid Oyj:n sähköaseman laajennushankkeen yhteydessä. Inventoinnin katsottiin olevan ajantasainen, joten sen tuloksia hyödynnettiin suunnittelussa, muun muassa mille alueille maastotarkastukset kohdistetaan. Aiempi inventointi kattaa noin puolet suunnitellusta osayleiskaava-alueesta keskittyen sen eteläosaan. Maastotarkastukset kohdistettiin aiemmin inventoimattomille alueille pohjoisessa.

Taustaselvityksessä käytiin läpi koko kaava-alueen historialliset kartta-aineistot ja 5p-laserkeilausaineisto, mutta mahdollisia arkeologisia kohteita ei havaittu kaava-alueen

eteläosasta. Vuoden 2022 inventoinnissa ei sähköaseman laajennushankkeen alueelta tavattu arkeologisia kohteita.

Maastossa tarkastettiin laserkeilausaineiston havainnot sekä potentiaaliset maaston kohdat ja alueet. Maastossa tehtyt havainnot dokumentoitiin valokuvin ja muistiinpanoin. Arkeologisten kohteiden sijaintitieto ja maastossa kuljettu reitti tallennettiin maastossa käsi-GPS-laiteella (Garmin GPSMAP 67i), jonka mittatarkkuus on noin 5–10 metriä.

Kartta 3. Maastossa kuljettu jälki ja poikkiviivalla merkitty vuoden 2022 inventoinnin alue.

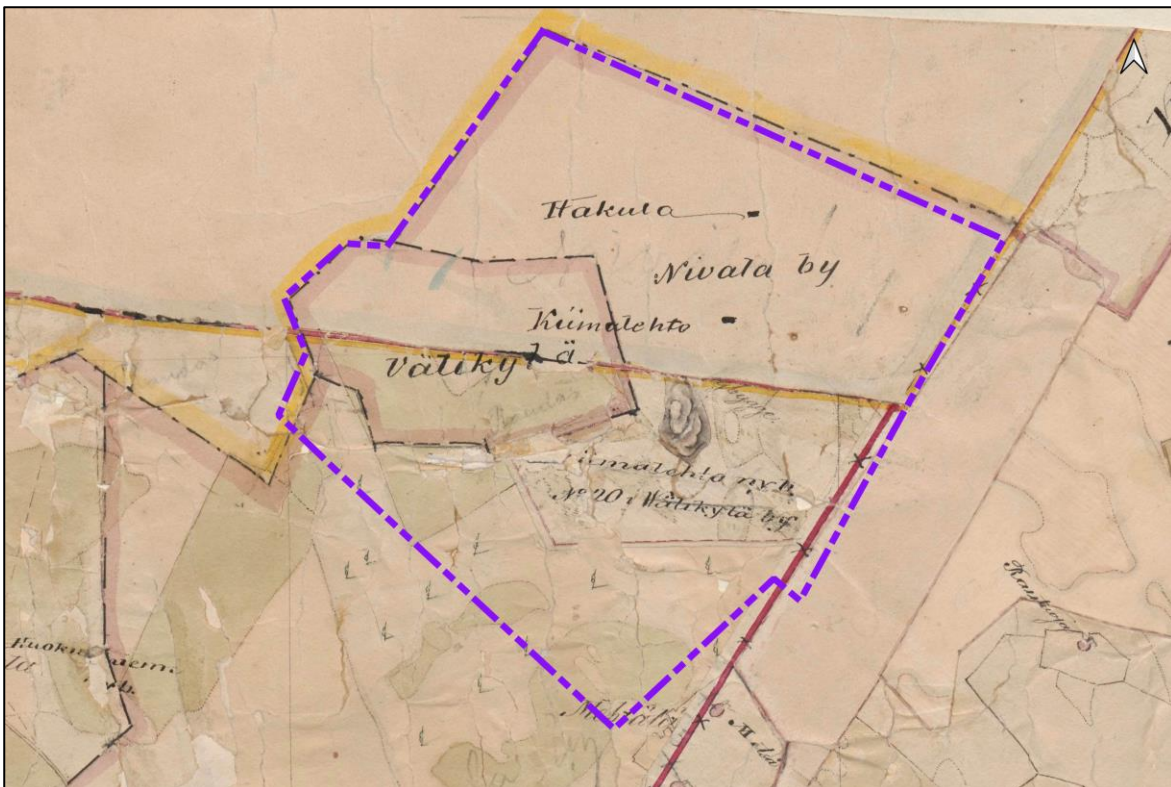
2 Tausta- ja tutkimushistoria

Uusnivalan kaava-alueella on aiemmin laadittu arkeologinen inventointi Fingrid Oyj:n sähköaseman laajennushankkeen yhteydessä vuonna 2022 Heilu Oy:n toimesta. Tätä aiemmin osiin kaava-aluetta on kohdistunut arkeologisia tutkimuksia Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu Ay:n Jaana Itäpalon & Hans-Peter Schulzin (2014), sekä Mikrolitti Oy:n Timo Sepänmaa & Hannu Poutiainen (2019) toimesta sähköasemalle johtavien voimajohtolinjojen arkeologisten inventointien yhteydessä. Niissä ei ole tehty havaintoja kiinteistä muinaisjäänneksistä tai muista kulttuuriperintökohteista. Nyt tutkimuksen alla olevaa osayleiskaava-aluetta ei kuitenkaan ole kokonaisuudessaan aiemmin arkeologisesti inventoitu.

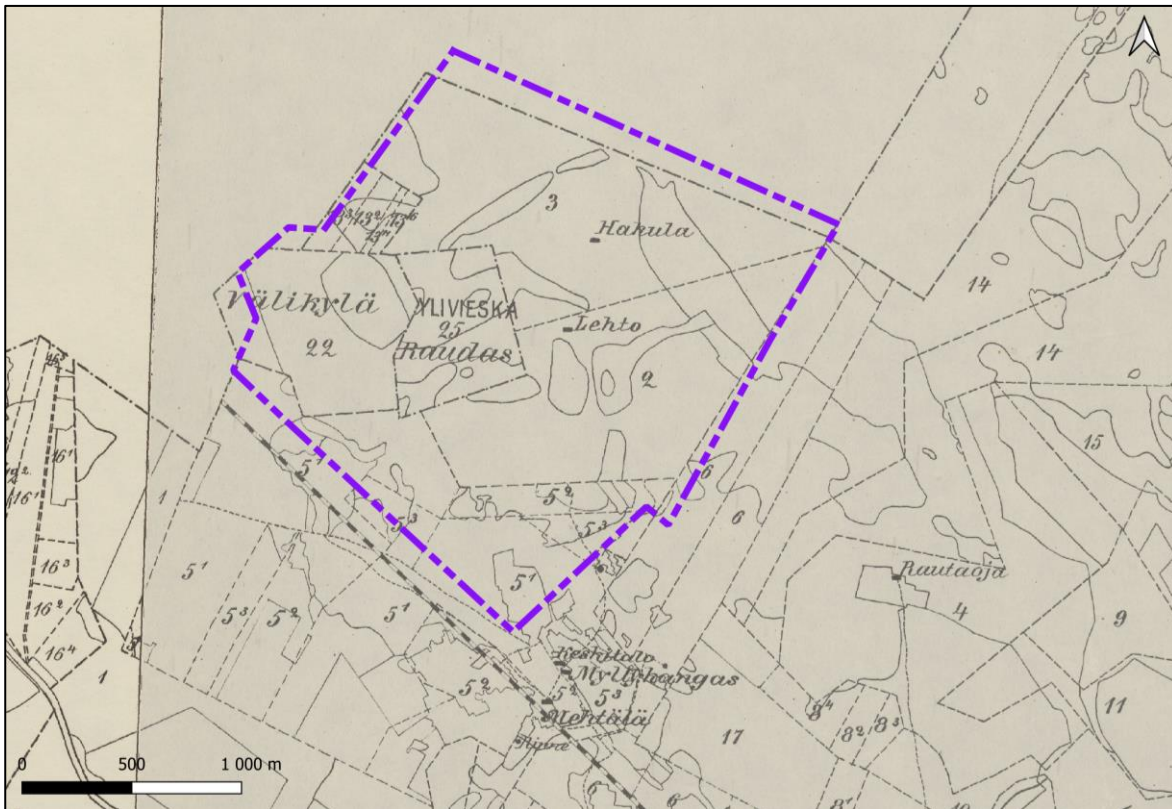
Lähialueen arkeologisia kulttuuriperintöä on selvitetty mm. Nivalan keskustan osayleiskaava-alueen muinaisjäänneiden tarkastuksessa vuonna 2009 (Osuuskunta Aura, Sami Viljanmaa). Tuolloin tarkastettavat muinaisjäännekohteet olivat pääosin Kalajoen varressa pelloilla sijaitsevia kivilautisia asuinpaikkoja, jotka oli paikallistettu aiemmin vuosien 1984 ja 2005 inventoinneissa.

Asutus on levinnyt Kalajokivarresta sisämaata kohti. Pääosin selvitysalue on ollut metsää. Vuoden 1844 pitäjänkarttaan on merkitty kaksi rakennuksen paikkaa Hakula ja Kiimalehto. 1900-luvun alkuun saakka kartassa ei tapahdu muutoksia. Pitkälti nykyistä vastaava maankäytön tilanne heijastuu vuoden 1962 peruskartalla. Hakulan ja Kiimalehdon tilat vaikuttavat yhdistyneen ja nimeksi on jäänyt Hakula, joka on siirtynyt etelämmäs Kiimalehdon paikalle. Vanhan Hakulan rakennus on sijoittunut nykyisen peltoalueen luoteisnurkkaan metsäteiden risteyksen läheisyyteen.

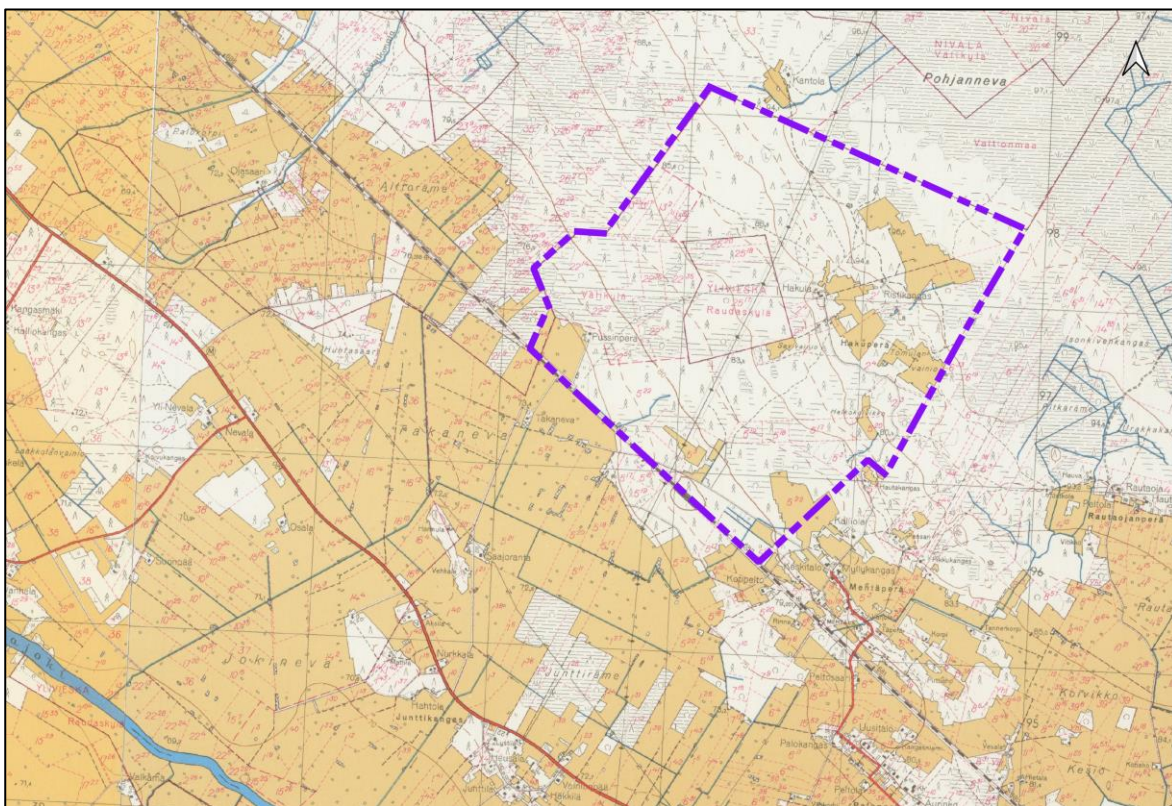
Ympäristön historiallisen ajan muinaisjäänneksiä edustavat erityisesti tervahaudat.

Kartta 4. Ote kaava-alueen sijoittumisesta asemoidulle Maanmittaushallituksen pitäjänkartalle 2344 03 la.* Nivala, 1844.

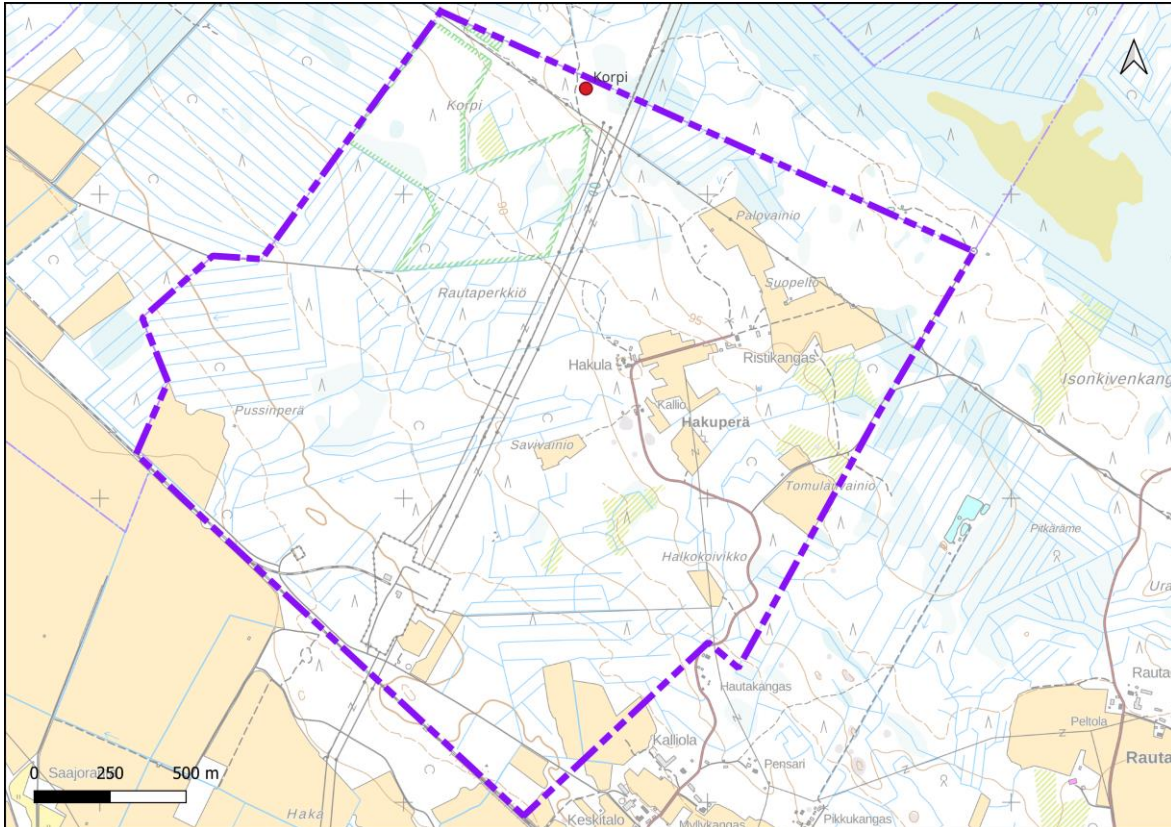
Kartta 5. Ote kaava-alueen sijoittumisesta Maanmittauslaitoksen pitäjänkartalle 1:20 000, 1912–1968.

Kartta 6. Ote kaava-alueen sijoittumisesta Maanmittauslaitoksen vuoden 1962 peruskartalle.

3 Havainnot

Inventoinnissa tarkastettiin mahdollinen muinaisjäännös Korpi (1000056019), joka maastossa todettiin tervahaudaksi. Muita arkeologisia kohteita alueelta ei havaittu. Kohteesta on laadittu kohdekuvaus (kappale 4) ja kohteesta on esitetty ehdotus muinaisjäännöslajiksi. Kohdekuvaukseen on liitetty kuvaus kulttuuriympäristön palveluikkunasta, jota on täydennetty maastohavaintojen perusteella.

Kartta 7. Tunnetut arkeologiset kohteet vuoden 2025 inventoinnin jälkeen.

Laserkeilausaineistosta havaitut kuoppakohteet olivat moderneja, jyrkkäprofiilisia kuoppia, jotka olivat veden valtaamia.

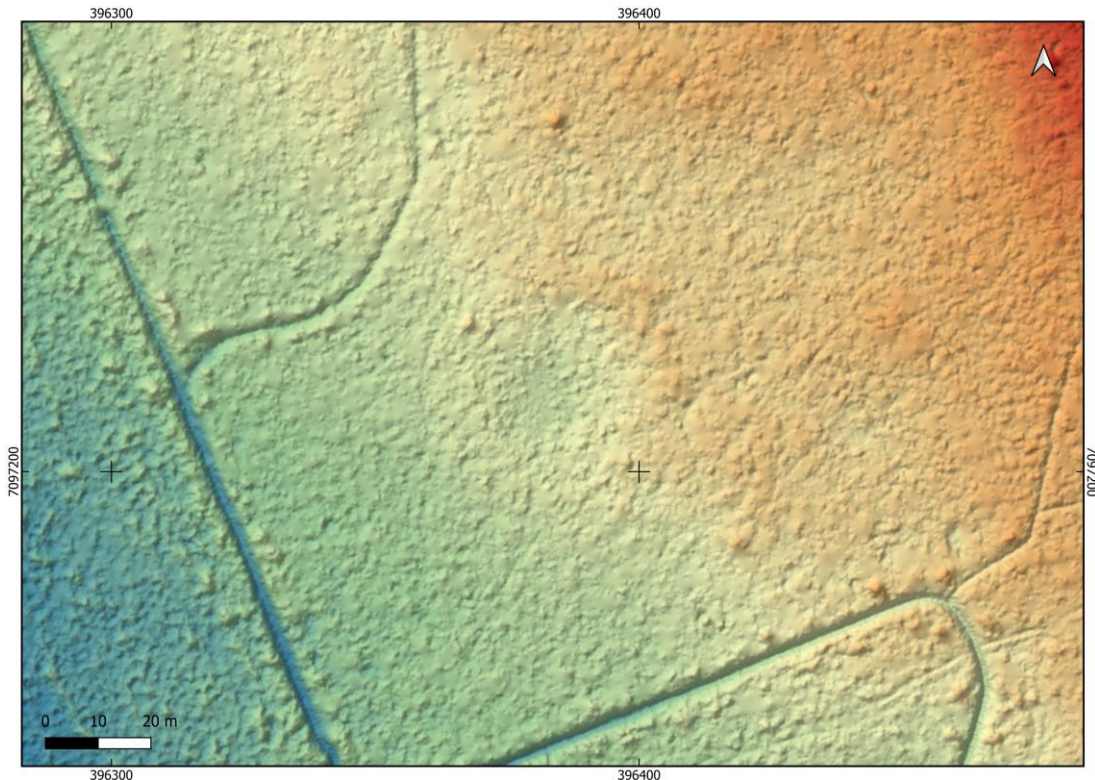

Kuva 7. Linjan läheisyydessä sijaitseva kuoppa.

Kuva 8. Mahdollisesti ojituksen kaivamisen yhteydessä syntynyt kuoppa.

Matala ympyrän muotoinen vallirakennelma, joka havaittiin laserkeilausaineistossa, sijaitsi maastossa kosteassa ympäristössä. Ympäristö on luonnostaan kivistä sammaleen alla, mutta ympyräalueen keskeltä ei kiviä havaittu. Alue oli vetistä ja kasvoi heinää sekä oli puuton toisin kuin ympäröivä maasto. Reunoilla kiviä oli yksittäin tai hieman kasamaisina ryppäinä, mutta mitään selkeitä raivauskivikasoja ei kuitenkaan ympäristössä ollut. Maastotarkastuksessa kallistuttiin siihen, että kyseessä voisi luonnollinen kosteikkopainanne.

Kartta 8. Ote Maanmittauslaitoksen 5p-laserkeilausaineistosta. Kartan keskellä havaittavissa pyöreän muotoinen painanne.

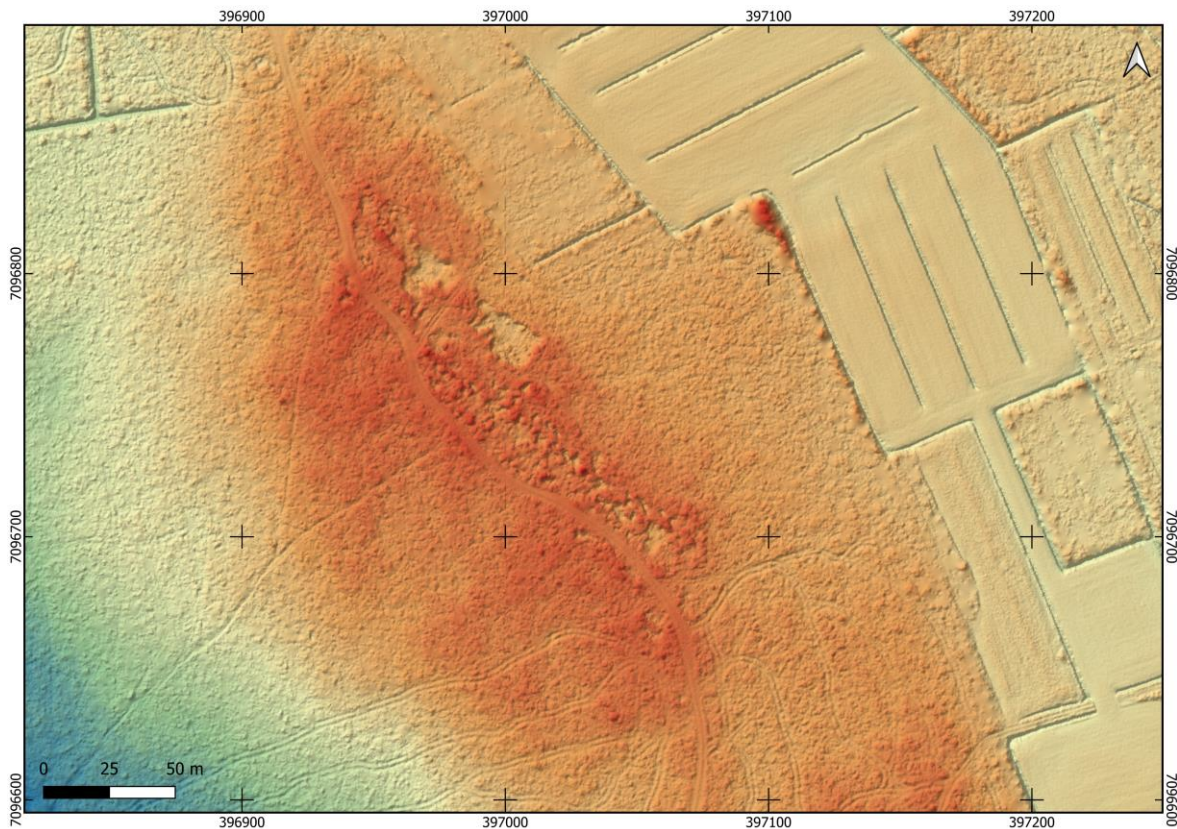

Kuva 9. Kivetön kostean maaston alue.

Kuva 10. Reunoilla sammaleisia kumpareita, joiden alla kiviä joko yksittäin tai muutaman kiven ryppäissä.

Peltojen läheisyydessä havaittiin laserkeilausaineistossa poikkeama muusta ympäristöstä. Taustaselvityksessä arveltiin, että alueella on tapahtunut mahdollisesti jonkinlaista maanottoa. Muodot vaikuttivat loivapiirteisiltä, joten maanottoalueen ajateltiin mahdollisesti voivan olla vanhempaakin. Maastossa havaittiin, että alueella on selkeästi kiviä ja maa-ainesta siirretty. Maasto on hyvin kivistä, vaikuttaa, että alueella on kiviä siirretty ja yritetty kaivaa maa-aineista. Ympäristö on hyvin kumpuilevaa. Alueen kuoppakohteet ovat jyrkkäprofiilisia. Kaivannot vaikuttavat kohtalaisen moderneilta. Maasto on kosteaa sammal- ja heinäkasvustoa. Paikoin alueelle kaivettuihin kuoppiin on kertynyt vettä.

Kartta 9. Ote Maanmittauslaitoksen 5p-laserkeilausaineistosta.

Kuva 11. Ympäristö on kumpuilevaa ja paikoin alueella esiintyy jyrkkäprofiilisia kuoppia.

Kuva 12. Maasto on kosteaa ja kivistä. Osa kuopista on täyttynyt vedellä.

Maastossa ei tehty havaintoja mahdollisesta historialliseen asuinpaikkaan liittyvistä jäännöksistä.

4 Korpi (1000056019)

<i>MJ-tunnus</i>	1000056019	<i>Laji</i>	Kiinteä muinaisjäännös
<i>Tyyppi</i>	työ- ja valmistuspaikat	<i>Tarkenne</i>	tervahaudat
<i>Ajoitus</i>	Historiallinen	<i>Sijainti</i> <i>ETRS-TM35FIN</i>	P: 7097348 I: 396600
<i>Z/m.mpy</i>	97,5	<i>Paikkatietoselite</i>	5p-laserkeilausaineisto
			Sijaintikartta

Lähtötiedot kulttuuriympäristön palveluikkunasta:

5p-aineistosta tunnistettu tervahauta, Mika Sarkkinen, etätarkastus 2025.

Ympäristön kuvaus:

Kohde sijaitsee Nivalan kaupungin keskustasta noin 7 kilometriä luoteeseen ja Kalajoen rannasta noin 4,5 kilometriä koilliseen. Kohteen itä- ja etäpuolella noin 140–70 metrin etäisyydellä kulkevat sähkölinjat. Ympäristö on mänty-kuusimetsää, hieman etäämmällä lähes joka puolella metsäaluetta alkaa ojitettua kosteampaa maan ympäristöt. Ympäröivä maasto on kivistä ja hieman kumpuilevaa.

Kohteen kuvaus:

Tervahauta on halkaisijaltaan 9,5 metriä, suppilomainen, syvyydeltään noin 0,6 m. Tervahaudalla on selkeitä noin 0,8 m korkeat vallit, jotka ovat leveydeltään paikoin 3 m. Halssi laskee kohti koillista. Se matala on noin 4 m pitkä, 2 m leveä ja noin 0,3 m syvä. Tervahaudan päällä ja ympäristössä kasvaa paljon katajaa.

Kuva 13. Tervahauta (Korpi), kuvattu koilliseen.

5 Yhteenveto ja johtopäätökset

Uusnivalan osayleiskaava-alue sijaitsee Nivalan kaupungin luoteisnurkassa ja koostuu pääosin ojitetusta, kosteasta metsämaastosta. Alueella on mäntyvaltaista metsää pohjoisessa ja kuusi- tai sekalajivaltaista metsää etelässä, sekä maatiloja itä- ja kaakkoisosissa ja peltoja etelä- ja länsiosissa. Fingridin Uusnivalan sähköasema ja voimajohtolinjat ovat merkittäviä energiahankkeiden kohteita. Topografia on loivaa, ja maaperä koostuu pääasiassa hienoainesmoreenista, peltoalueilla hieta peittää savikerroksia.

Arkeologinen inventointi tehtiin Nivalan kaupungin toimeksiannosta Uusnivalan osayleiskaavan laadinnan tarpeisiin, joka kattaa noin 409 hehtaaria. Selvityksen tehtävänä oli arvioida alueen arkeologiset kohteet, tunnistaa suojelutarpeet ja kaavaratkaisujen vaikutukset kulttuuriympäristöön, painottaen potentiaalisiksi tunnistettujen maaston osien tarkastamista. Menetelmät sisälsivät tutkimushistoriaan perehtymistä, vanhojen karttojen ja laserkeilausaineiston analysointia, sekä Museoviraston ja Kansallisarkiston lähteiden käyttöä.

Uusnivalan kaava-alueella on aiemmin tehty arkeologista inventointia Fingrid Oyj:n sähköaseman laajennuksen yhteydessä vuonna 2022 Heilu Oy:n toimesta, ja muiden toimijoiden voimalinjojen inventoinneissa vuosina 2014 ja 2019, mutta näissä inventoinneissa kiinteitä muinaisjäännöksiä ei havaittu. Lähialueen arkeologista kulttuuriperintöä on myös tarkastettu Nivalan keskustan osayleiskaavan yhteydessä vuonna 2009, jolloin Kalajoen varressa sijaitsevat kivistä asuinpaikat kartoitettiin.

Esiselvityksessä havaitut anomaliat tarkastettiin maastossa, ja vuoden 2022 inventointia (Heilu Oy) Fingrid Oyj:n sähköaseman laajennushankkeen alueelta pidettiin ajantasaisena. Maastotarkastuksissa pohjoiset, aiemmin tutkimattomat alueet käytiin läpi, dokumentoiden havainnot valokuvin ja GPS-laitteella.

Kenttätöitä lokakuussa 2025 paljastivat kaava-alueen pohjoislaidan muinaisjäännöksen olevan tervahauta; muita kohteita ei löytynyt. Esiselvityksessä havaitut anomaliat todettiin maastossa joko modernin maankäytön aiheuttamiksi tai luonnollisiksi kohteiksi.

6 Lähteet

Kansallisarkisto, Maanmittauslaitoksen historiallinen kartta-arkisto (kokoelma)

la.* Pitäjänkartasto. 2344 03 la.* -/- - Nivala (--). Tiedosto 1081265.
Kansallisarkisto. Viitattu 17.9.2025. (V.1844)

Maanmittauslaitos

Peruskartta 1962. Karttalehti 2344 03 Nivala.

Paituli-rajapinta-aineisto: MML, pitäjänkartta 1:20 000, 1912–1968.

Laserkeilausaineisto (5 p). Tuotantoalue Ylivieska 2023.

Digitaaliset lähteet:

Kulttuuriympäristön palveluikkuna: <https://www.kyppi.fi>

GTK. Maankamara: <https://gtkdata.gtk.fi/Maankamara/index.html>

Maanmittauslaitos. Historialliset ilmakuvat: <https://kartta.paikkatietoikkuna.fi>

Maanmittauslaitos. Vanhat painetut kartat:

<https://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

Muinaismuistot info: <https://muinaismuistot.info/>

Kirjalliset lähteet:

Jaana Itäpalo & Hans-Peter Schulz, 2014. Kokkola – Kannus – Toholampi – Lestijärvi – Sievi – Nivala voimajohtolinjausten arkeologinen inventointi. Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu.

Jussi-Pekka Hiltunen, 2022. Uusnivalan sähköaseman arkeologinen inventointi. Heilu Oy.

Matleena Riutankoski, 2022. Arkistotutkimus. Pohjois-Pohjanmaan museo.

Sami Viljanmaa, 2009. Nivalan keskustan osayleiskaava-alueen kiinteiden muinaisjäännösten tarkastus 15.-16.10.2009.

Timo Sepänmaa & Hannu Poutiainen 2019. Haapavesi – Ylivieska – Nivala voimajohtolinjojen muinaisjäännösinventointi. Mikroliitti Oy.

